

LEONARDI.

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ

ՈՒՍՈՒՄՆԵԿԱՆ, ԱՐՈՒԵՍՏԳԻՏԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՅՈՒՆԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ԼԵՒՈՆԻ ԵՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴԻ

Լեւոն ԺԳ. Սրբազան Քահանայապետն Յունուար 1ին իր Քահանայութեան յիսնամեայ Յոբելեանը կը կատարէ, ըայց այնպիսի շքեղ փառաւորութեամբ, որ եւ ոչ ի հեռուստ ի համեմատութիւն կընան գալ այն ամենայն իրարմէ փառաւոր հանդէսը Յոբելինից՝ որը ցայժմ կատարուած են եւ կը կատարուին: Այս քահանայապետական Յոբելինին հանդէսն՝ ըլլոր նախընթացներն առաւելապէս կը գերազանցէ այն անլոր միաբանական եռանդուն մասնակցութեամբ, յոր համերկն ազգը եւ ազինք ինքնաշարժ եւ յօծարակամ կը փութան, եւ իբր թէ իրարու հետ ի միջութիւն ելած՝ կը ջանան կը ծգնին ամենայն հնարաւոր միջոցօք յայտնել իրենց անկեղծ եւ որդիական սէրը, խորին մեծարանքն եւ ի սրտէ խնդակցութիւնն առ Գլուին Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ:

Անդստին յառաջին օրէ հրատարակութեանն, ամէն մարդ կարծես թէ նորոգ կենդանութիւն գգեցած՝ ժիր գործունէութիւն կը ցուցնէ այդ նպատակաւ: Ոչ ի գլխաւոր մայրաքաղաքս միայն, այլ եւ ի խոնարհադոյն գիղաքաղաքս իսկ, նշանաւոր անծինքներէ մասնաժողովք կը կազմուին, որպէս զի այս համաշխարհական տօնն արժանապէս կատարելու եղանակը խորհին, կարգադրեն եւ ի գլուխ տանին: Արքունական եւ իշխանական գանձատունք կը քացուին, եւ դարերէ ի վեր դիգուած մեծագին ականակալ գարդը եւ անօթը ըստ մասին կը գործածուին յառաւելութիւն շքեղութեան այս հանդիսին: Գունդագունդ ծար-

տարարուհտը գիշեր ցերեկ կը գործեն՝ իրենց յանձնուած շինող աուարկաներն յօրինելու: Անթիւ քազմութիւն կանանց եւ աղջկանց, նա թէ ազնուական տիկնանց եւ օրիորդաց, կը զբաղին հրաշագեղ նկարակերտութեանց եւ ասեղնագործութեանց՝ որ ի նոյն վախճան սահմանեալ են: Եկեղեցական եւ աշխարհական մատենագիրք եւ անուանի քանաստեղծք՝ ամէն ազգաց լեզուօր զանազան գրուածներ կը պատ-րաստեն, որովք կը դիտեն հանդիսացընել այս ուրախարար դէպքն: Աշխարհիս ամէն նաեւ հեռաւոր կողմերէն քազմամբողի պատգամաւորութիւնք կը կազմուին անձամբ Ս. Հօրն առջեւն հանելու հայրենակցաց սէրն ու մեծարանքն:

Քանի հանդիսին օրերը միծեցան՝ աւելի մեծցաւ ու սաստկացաւ այս փոյթն ու եռանդն: Առանց չափաւանցութեան կրնայ ըսուիլ թէ ի վերջին ժամանակս ըովանդակ քաղաքակրթեալ աշխարհի աշուրները դէպ ի հօռմ՝ դարձած են, ամէնուն մտաղբութիւնը Լեւոն ԺԳ.ին վրայ է: Լրագիրք օրստօրէ կը հրատարակեն Կայսերաց, Թագաւորաց, վեհապետական տներու Իշխանաց եւ Իշխանուհեաց, Հասարակապետութեանց, Գաւառաց եւ Զաւաքաց դեսպանութիւնները, պատգամաւորութիւնները, մեծարանաց եւ շնորհաւորութեանց նամակները, մեծագին եւ հիանալի նուէրները . . . : Այնչափ քազմաթիւ եւ շնաշխարհիկ են այս նուէրք, մինչեւ քաւական եղած են առանձինն Արուեստահանդէս մի կազմելու, որ թէեւ համաշխարհական Արուեստահանդիսից ընդարձակութիւնն ու պէսպիսութիւնը չունենայ, հաւանական է որ զանոնք գերազանցէ հարստութեամբն ու շքեղութեամբ:

Եթէ Կաթողիկէականաց վրայ ամփոփեալ մար այս ամենայն, թերեւս այնչափ զարմանք չէր պատճառեր: Մեծագոյն սքանչացման արժանի են այն տիեզերական համակրութեան եւ մեծարանաց ցոյցերն, որով ոչ միայն Կաթողիկէ Եկեղեցոյ անդամ՝ շնորդ քրիստոնեայ ազգաց՝ Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Հոլանտիոյ, Յունաստանի, այլ նաեւ քրիստոնէութենէ դուրս գտնուող ազգաց՝ Օսմանեան եւ Պարսկական պետութեանց մեծափառ Վեհապետք, մինչեւ հեթանոս ժողովրդոց՝ Ճինաց, Ճաքոնի եւ Սիամի Իշխեցողք, կը փութան իրենց իղծերն յարգական ինքնագիր նամակօք եւ մեծագին ընծայիք յայտնել: Ոչինչ նուազ զարմանալի է այն ընդհանուր միաքանական համակրանքն ու մեծարանքն, որ նոքին իսկ այլակրօն, աւելին ըսենք՝ անկրօն անձինք եւ ընկերութիւնք սովին առթիւ կը ցուցընեն: Վասն զի այսպիսիք Կաթողիկէականաց ըմբռնումի չունենալով, ի հարկէ՝ լոկ քաղաքավարութենէ մ'աւելի ազնուագոյն ներքին շարժառիթ ունենալու են իրենց այս նորանշան վարմանց:

Եւ արդարեւ եթէ լոկ արտաքին երեւութին կապուին, ինչ կը տեսնեն ըտլոր աշխարհական իշխանութենէ զրկեալ, ընտրութեան օրէն մինչեւ ցայսօր իւր պալատան մէջ իբրեւ կալանաւոր փակեալ, հազիւ նոյն պալատան ու պարտիզին պահպանութեան քաւական՝ քանի մի հարիւր զինուորի տէր, հաւատացնող ողորմութեամբն ապրող այս տկարացեալ ծերունոյն վրայ, այն մեծագոր Վեհապետք՝ որք միլիոնաւոր ժողովրդոց վրայ կը տիրեն, որոց անեղ քանակներն աշխարհ սասանեցընելու քաւական են, — որ իրենց ըովանդակ միծութիւնը մուգած կը փութան ամենայն կերպիւ իրենց սիրոյն ու մեծարանաց հաւատտիքն

Ասոր մատուցանել: — Դիր աղբիւթեր՝ տէրութեանց խորհրդանշանները, գաւառա-
ժողովները, քաղաքային կաժմառներն, որոց շատ անդամներն հախառակ իսկ են
քրիստոնէութեան, մանաւանդ թէ առհասարակ ամէն կրօնի. սակայն եւ այնպէս
հրապարակական նստերու մէջ մեծամեծ գովութեամբը խօսելով Քահանայապետին
վրայ, միաքան հաւանութեամբ ամենայն անդամակցաց՝ կ'որոշեն իրենց խորին
յարգութիւնն Ասոր հատուցանել: — Յաւել մեծ մասն այն լրագրաց՝ որ ամէն կրօն
ու աստուածաշարտութիւն ծաղրող լեզուն առ վայր մի թողլով, այլեւայլ հատուա-
ծովք Ասոր գովեստները կը հռչակեն:

Թող փոխանակ մեր պատասխան տան Վիեննայի քաղաքային կաժմառին
մէջ իրենց եւ քովանդակ մայրաքաղաքիս մեծարանքն առ Լեւոն ԺԳ. յայտնել
առաջարկողներն, որ այս շարժառիթները կու տան առաջարկութեան: — Նորին
Սրբոթիւն Լեւոն ԺԳ. Քահանայապետ, կ'ըսեն, 1887, Դեկտեմբեր 31ին կը կա-
տարէ քահանայական ձեռնադրութեանն յիսներորդ տարեդարձն: Լեւոն ԺԳ.
Քահանայապետ՝ հռչակելով խաղաղութեան ի կիրարկանելով իւր գործունեութիւնն,
ամեն աշխարհադպր ընկերական եւ եկեղեցական-քաղաքական խնդրոց մէջ
այնպիսի մեծանձնական բնաւորութիւն, այնպիսի բարձրական զգածմունք,
այնպիսի մեղմական հաստատարութիւն կը ցուցնէ, որ յատուկ են մարդ-
կութեան օգտին համար մեծամեծ գործերու սահմանելու մարտոց: Փաստա-
թիւնն ստալի մեր կը դնէ Լեւոն ԺԳ. ին խորին գիտնականութիւնն եւ բոլոր
քաղաքականական (idéale) բարձր բարիքները գարգացընելու եռանդուն նախա-
ձառնութիւնն: Բայց միանգամայն ուղեղի կ'արձանագրէ այն բազմաթիւ
մարդասիրական գործերն, զոր իշխանս այս խաղաղութեան ի գլուխ տարած
է ըստ հոգոյ Եկեղեցոյն որոյ իբրեւ Գլուխ գին կը մեծարեն բովանդակ աշ-
խարհի ժողովուրդը: Այս ամենաց նկատելով, Ստորագրողքս կ'առաջարկենք
Աղայն զՏէր Բաղաքապետն Բրիտանեանութեան գերագահ Գլխոյն հասցընել
Վիեննա քաղաքիս արտագին բարեմաղթութիւններն:

Ասոր նման պատուար է նաեւ Ստորին Աստրիայ գաւառաժողովոյն մէջ
նոյն նպատակաւ խօսուածն, որ այսպէս կը վերջանայ. Այն թանկեր որ առհասարակ
հաճութիւն կը գտնէ մեր առաջարկութիւնն, զոր կ'ընենք յայտնելու համար
թէ Կաթողիկէ Եկեղեցոյ արքայական Գլխոյն բարձր գիտնականութեան, գերա-
զանց առաքինութեանց եւ մեղմական զգածմանց նայելով, համարեն բնական
Ստորին Աստրիայ ինդակից են Նորին Սրբութեան. եւ կը խնդրեն որ ժողովոյս
յարգական բարեմաղթութիւններն բարձրապատիւ Գահերէցս ըստ պատշաճի
հաղորդէ Նորին Սրբութեան:

Մտադրութեան արժանի է այս պարագայն՝ որ երկու առաջարկութիւնքն
ալ ընողներն այնպիսի անձինք են՝ որ զիրենք չափազանց Կաթողիկէականութեան
մեղադրանաց ներքեւ դնել կարելի չէ. զրեթէ ամէն ալ ըստ քաղաքական կար-
ծեաց՝ Զախակողման կամ՝ Ռամկավարական կողմակցութեանց կը վերաբերին,
հազիւ սակաւ ոմանք են Կաթողիկէական, եւ իրենց մէջ միակ եկեղեցական կայ,
մնացեալն կամ՝ Բունադաւան եւ Բողոքական են եւ կամ՝ Ազատ-որմասդիր:

Կարծենք թէ այս երկու վկայութիւնք ըստ քաւականին կը յայտնեն թէ Լեւոն ԺԳ.ին ընդունած համաշխարհական մեծարանքն, գտած ընդհանուր համակրանքն առաւելապէս կը պատճառին իւր անձնական անհամեմատ որպիսութիւններէն, դիցազնական առաքինութիւններէն եւ ի գլուխ հանած մեծամեծ գործերէն: Թերթիս անձկութիւնը չի ներեր եւ ոչ իսկ համառօտի յիշատակել մի ըստ միջէ իւր ամէն մեծագործութիւններն. ուստի մին-եւեթ յիշատակելով կը շատանանք:

Ժանօթ է ամէնուն թէ ինչպիսի էին յարաբերութիւնք Գերմանական պետութեան Հոռմայ Գահուն հետ: Միայն Լեւոն ԺԳ. մը ծեռնհաս էր իրաց կերպարանափոխութիւնն ի գլուխ հանել: Բաջութեամբ ծեռնարկեց, եւ իւր ճարտար քաղաքագիտութեամբը, խոնձական ընտրողութեամբը, չափաւորեալ հաստատամական վիճակը վերջացընել, եւ որ մեծ եւս է՝ ի քարեկամական փոխել: Այնու առաւել դժուարին էր գործոյս յաջող ելքն, որ Բահանայապետն չէր կրնար պատշաճէն աւելի զիջողութեամբ պատճառ տալ կրօնի հիմնական սկզբանց եւ Եկեղեցւոյ անօտարանալի իրաւանց վնասուելուն, եւ պէտք չէր որ չափէ դուրս պահանջողութեամբ ծեռնարկութեան ի դերել ելլելուն առիթ ըլլայ: Այսպիսի պարագայից մէջ գտած յաջողութիւնն այնչափ առաւել զարմանալի է, որչափ զի այնպիսի անձի մը հետ կը գործէր, որ ժամանակիս քաղաքագիտաց զլուխը կը համարուի եւ իւր հաստատամտութեան համար Երկաթեայ Առեւնապետ անունն առած է: — Այն միջոցին երբ վերոյիշեալ ըսնակցութիւնք դեռ յընթաց էին, նոյն Գերմանական Ատենապետն այնչափ մեծ համարում եւ միանգամայն վստահութիւն ստացած էր Բահանայապետիս վրայ, որ նորին իրաւնտրութեան յանձնեց Կարօլինեան կղզեաց խնդիրն, որոյ պատճառաւ Գերմանիոյ եւ Սպանիոյ մէջ մեծ երկպառակութիւն սկսած էր, մինչեւ պատերազմի երկիւղ իսկ կը ծագէր: Իսկ Լեւոն ԺԳ. այնպիսի իմաստութեամբ եւ անկողմնակալութեամբ որոշեց խնդիրն, որ երկրորն կողմանք եւս հաճ եւ հաւան գտնուեցան, եւ շնորհակալութեամբ ընդունեցան տուած վճիռն, որուն վրայ բովանդակ աշխարհ զարմանօք լցաւ:

Աստ կը վերջացընենք խօսքը՝ Յոբելինին առթիւ հրատարակուած զրոյց միոյն նախաշաւղին սկզբնաւորութեամբն, որ կ'ըսէ. Արդեւ շատուց ապացուցեալ է, թէ Լեւոն ԺԳ. ընտրութեանն առաջին օրէն ցոյցոյց թէ Մեծ Բահանայապետ է: Եւ թեպէտ կը յաջորդէր Պիոս Թ.ի պէս մեծանուն Բահանայապետի, սակայն այսու ինք ի առունքի շմաց, այլ իւր հրաշալի սատոյն նախորդին շիրմէն ցոյցացող պայծառութեան մէջ իսկ մեծախաչ շողացոյց:

Ի վերջոյ միաժայն կը կրկնենք՝ նոյն մատենի նախաշաւղին վերջաւորութիւնը թէ Կեցեք Լեւոն ԺԳ.:

